

som ett mellanmännskligt fenomen. I förhållande till den granskande blicken på branschen så saknar jag ett kompletterande perspektiv på konsumtion med samma kritiska udd. Vad hade till exempel hänt om man studerat effekterna av de ekonomiska drivkrafter som dominerar jämte modet som den statusmarknad, som några av bidragen låter Patrik Aspers tala om? Hade det kunnat innebära perspektiv på det problematiska i överkonsumtionen, på personliga eller kollektiva nivåer? Utan utblicken på det som skaver så framstår kapitlet om konsumtion lite väl medhårs, vilket är synd eftersom dessa i sig är utmärkta i hur de belyser nya fenomen i konsumtionens kölvatten, som Salomonssons skildring av den absurda uppkomsten av professionella garderobsstädare, eller den helt nya korsform av digitalt socialiserande och kollaborativ ekonomi som Wittrock behandlar.

I detta goda axplock av aktuell forskning, som dessutom representerar några av våra grannländer, är bidragen som på olika vis är knutna till Campus Helsingborg de mest tematiskt sammanhängande. Ledorden *mellan konst, kultur och kommers* pekar ut en enande riktning, men trots det så sticker vissa av artiklarna iväg lite åt andra håll och det blir lite spretigt. Temarubrikerna håller alltså inte fullt ut som läshjälp och jag finner istället andra linjer mer berikande, varav jag redogjort för några tidigare i denna anmälan. Ledordet ”kommers” dominerar i inledningen och bland de forskare som är knutna till kandidatutbildningen på Lunds Universitets Campus Helsingborg. Utbildningen är ett samarbete mellan institutionerna Kulturvetenskaper och Service & Management, förlagd på den senare. Att mode i sanning är ett fenomen med *både* en kommersiell *och* kulturell, icke-kommersiell sida är ett motsatsförhållande mellan två perspektiv som ofta är svårt att fånga. Traditionellt belyser humaniora de kulturella perspektiven och näringslivsstudier de ekonomiska. Efter hand framträder användningen av sociologen Patrik Aspers teoretiska perspektivet om mode som en statusmarknad, som en nyckel inte bara för de Wit Sandströms och Warkanders analyser av mode, utan även som en öppning för att studera mode som ett sammansatt

fenomen med båda dessa sidor. På artikelnivå visar även de olika bidragen på hur produktivt utbytet inom en institutionsmiljö kan bli när gränslandet mellan humaniora och näringslivsstudier låter sig sammanfogas. Det är på det hela en modeforskning som jag ser fram emot att fortsätta följa!

Lisa Svensson, Malmö

Föreställda finlandssvenskheter. Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland. Sven-Erik Klinkmann, Blanka Henriksson & Andreas Häger (red.). Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors 2017. 375 s., ill. ISBN 978-951-583-364-8.

Under tiden 2010–2013 finansierade Svenska litteratursällskapet i Finland forskningsprojektet ”Bitar av samma pussel? Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland”. Åtta svenskspråkiga forskare deltog i projektet och har till största delen varit knutna till ämnet nordisk folkloristik vid det svenskspråkiga universitetet Åbo Akademi. Resultatet av projektarbetet presenteras i den här recenserade antologin. Det är en textstudie som analyserar föreställningar om och upplevelser av den svenskspråkiga minoriteten i Finland, som består av cirka fem procent av landets befolkning. Enligt en språkklag 1922 blev svenskan ett officiellt språk vid sidan av finskan i Finland. Författarna undersöker offentliga debatter som förekommit i olika medier, speciellt tidningar och internet men även litterära framställningar.

Ett centralt begrepp i boken är intersektionalitet. Det avser att identitet och samhällspositioner beror på många olika faktorer: klass, kön, etnicitet, urbanitet/ruralitet, utbildning, sexualitet, ålder, hemort, religionstillhörighet, modersmål och så vidare. Att vara finlandssvensk är inget enhetligt fenomen utan här finns många olika variationer, bland annat beroende på var i Finland man bor, det vill säga det regionala perspektivet spelar in. Detta markeras i bokens titel som talar om finlandssvenskheter eller identiteter i pluralis. Att bo i det nordliga landskapet

Österbotten är i kulturellt avseende något annat än att ha sin hemvist i södra Finland och särskilt i huvudstaden Helsingfors. Detta blev mycket tydligt i en intensiv debatt 2013 både i tidningar och på internet. Österbottningarna strävade efter att hävda sig mot hegemoniska drag hos den finlandssvenska befolkningen i huvudstadsregionen.

Ett annat viktigt begrepp i antologin utgör det engelska ordet *coping*. Författarna tolkar det som handlingsstrategier som den finlandssvenska befolkningen använder sig av för att stärka den interna lojaliteten. Det kan till exempel gälla när man upplever hot utifrån, som i frågan om snuset skulle förbjudas.

Blanka Henriksson och Andreas Häger har följt debatter med läsarinlägg i finlandssvenska dagstidningar under de senaste årtiondena men även i fora på internet. De upplevda hoten mot finlandssvenskarna och deras fortsatta existens är framträdande.

Den svenska delen av landskapet Österbotten har i media betecknats som ett bibelbälte och därmed som konservativt och omodernt ur sekulär synpunkt. Denna debatt granskas av Andreas Häger. Han konstaterar att beteckningen bibelbälte inte motsvarar verkligheten i Österbotten, utan den är mer komplex än vad detta begrepp antyder. Alla som bor i Österbotten företräder inte en enhetlig religiös praxis utan här finns påtagliga olikheter.

Inom EU har Sverige fått dispens för tillverkning och försäljning av snus. Detta gäller dock inte Finland, där finlandssvenskarna har förknippats med snuset. Blanka Henriksson har analyserat den livliga finlandssvenska debatt i media och på internet som förekom 2008–2011 om snusets vara eller inte vara i Finland. Snusförespråkarna, varav många lokaliseras till Österbotten, argumenterade för att bruket av snus hade lång tradition bakåt i Finland och inte var någon sentida produkt. De upplevde även en maktkamp i relation till den finsktalande majoritetsbefolkningen som genom politikerns beslut försökte diskriminera den finlandssvenska minoritetsbefolkningen.

En annan mediadebatt som Mikael Sarelin tar upp avser finlandssvenskars upplevelse av

utomstående spinnfiskare som kommit till deras vattenområden efter det att en ny finsk lag gällande i stort sett fritt spinnfiske antogs 1997. Man känner en maktlöshet inför en hotande urbanisering och förfinskning längs den svensk-språkiga kusten.

År 2007–2008 pågick en intensiv tidningsdiskussion om finlandssvenska ortnamn och deras ålder, vilket Sofie Strandén-Backa belyser i sitt kapitel. Det ena lägret i debatten utgick från en mycket tidig germansk/skandinavisk bosättning i Finland med åtföljande ortnamn redan under järnåldern. Det andra lägret företräddes av språkvetenskapligt skolade ortnamnsforskare. De argumenterade för en betydligt senare svensk inflyttning på 1100-talet och menade att en hel del av de svenska ortnamnen i Finland hade finskt ursprung. Hanteringsstrategin bestod i att utpeka det motsatta lägrets ståndpunkter som ovetenskapliga eller kvasivetenskapliga.

Ett sätt att studera finlandssvenskarnas ställning i Finland är att undersöka vad som skrivs om denna minoritet i finlandssvenska läroböcker i historia. Detta har Johanna Björkholm tagit fasta på. Hon har funnit att finlandssvenskarna, åtminstone allmogen som bestod av fiskare, bönder, arbetare och obesuttna, omnämns sparsamt eller inte alls. Två perioder utgör undantag då den finlandssvenska utbildade överklassen beskrivs. Det gäller dels den första bosättningen i Finland vars tidpunkt är en omstridd fråga, dels den nationella väckelse som förekom från 1860-talet och framåt.

Ett uttryck som förekommit inom finlandssvensk politisk diskurs är tolerans. Andreas Backa diskuterar den debatt som förekommit om detta begrepp. Han har studerat riksdagspartiet Svenska folkpartiets satsning på öppenhet och tolerans inför det finska riksdagsvalet 2011 och en poplåt ”Vår tid – vårt land”. Den framfördes samma år av gruppen ”Artister för tolerans och öppenhet” på initiativ av Svenska Finlands folkting. Målet var att skapa en positiv bild av finlandssvenskarna som språklig minoritet. Det måste finnas en språklig tolerans mellan finskt och svenskt i Finland.

I bokens sista kapitel diskuterar Sven-Erik

Klinkmann talesättet ”Svenska talande bättre folk” om finlandssvenskar. De beskrivs som speciellt rika eller välbeställda i jämförelse med den finska befolkningsmajoriteten. Klinkmann har undersökt texter i tidningar, bloggar, böcker och audiovisuella medier under tiden 1994–2010. Detta talesätt verkar gå tillbaka till 1800-talet, innan begreppet finlandssvensk uppträdde på 1910-talet. Talesättet har i senare tid fått en ironisk och stereotyp betydelse mot bakgrund av att finlandssvenskarna inte längre har en sådan överklassposition som förekom under senare delen av 1800-talet.

Boken avslutas med ett efterord av Lena Marander-Eklund och ett utförligt personregister.

Till slut: Teoretiskt sett har begreppet intersektionalitet liksom handlingsstrategier fungerat väl som analysredskap för att förstå komplexa skeenden och binda samman de olika kapitlen. Vitsen är att det inte går att renodla en viss eller några få förklaringsfaktorer. I stället gäller det att komma underfund med hur olika förklaringsfaktorer kan samverka i historiska processer. Boken har ett viktigt budskap till alla läsare som är intresserade av etniska och språkliga minoriteter och deras förhållningssätt gentemot ett majoritetssamhälle med ett annat språk och en annan etnisk sammansättning.

Anders Gustavsson, Oslo University/Henån

Lena Johannesson: *Fougstedts: Familjen och sakhgheten*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2016. 504 s., ill. ISBN 978-91-7331-784-9.

Hur säkerställer man att framtiden inte ska glömma ens liv och arbete? Det finns många personer som skapat egna arkiv för att det man gjort ska bevaras och beforskas. Men vilka minnen kan vara värda att bevara? Hur upprättas exempelvis ett personarkiv? Detta har bland annat arkitekturforskaren Beatriz Colomina diskuterat i en studie om Adolf Loos och Le Corbusier (*Privat och offentligt: Modern arkitektur som massmedium*, 1999). Båda var måna om sitt eftermäle, men hade diametralt olika strategier för arbetet med de egna arki-

ven. Dessa strategier speglar många personarkivs organisation och uppbyggnad. Loos sparade endast material direkt kopplat till färdiga arbeten, medan Le Corbusier sparade på allt – från tvättnotor och inköpslistor, till all dokumentation av såväl uppförda som icke realiserade byggnader.

Ett annat alternativ för bemärkta personer som känner ansvar för hur framtiden ska ta sig an deras arbete är författande av självbiografier och memoarer, ibland skapade tillsammans med en väl förtrogen medarbetare. Det är böcker som kan slå an en ton hos läsare och bli populära, man tycks komma huvudpersonen riktigt nära och känna att det är sanningen som erbjuds. Exempelvis hade konstnären Paul Gauguin skildring av sitt liv på Tahiti i *Noa Noa* (1901) stor publik under många decennier och tänk hur många (nya) läsare som tagit till sig *Jag är Zlatan Ibrahimovic: Min historia* (2011). Enligt konstvetaren Lena Johannesson i den för denna recension aktuella studie, *Fougstedts: Familjen och sakhgheten*, försökte konstnären Arvid Fougstedt (1888–1949) styra och ställa med arkiv och biografi när han skapade sin egen historia. Ansvaret för personarkivet tycks ha legat hos makan Gerda, sonen Erik (även han konstnär) och sonhustrun Maj Helander-Fougstedt. De samlade brevväxlingar, dagböcker, teckningar, skisser och annat konstnärligt material, listor över konstverk, fotografier med mera som efter paret Fougstedts död kom att doneras till Kungliga biblioteket och Konstakademien i Stockholm. Konstverk donerades samtidigt till flertalet svenska museer, och Arvid Fougstedt såg till att hans liv även kom på pränt i en biografi av Bengt O. Österblom (*Arvid Fougstedt*, 1946). Detta är material som Johannessons studie till stor del bygger på – ett digert material. Det gör att hennes studie inte bara behandlar Arvid Fougstedts konstnärskap; faktum är att det dröjer en bit in i boken innan det tas upp för analys. Istället är det en helt annan fråga som ligger i fokus: de sociala förutsättningarna för att utöva konstnärskapet med konstnärsfamiljen som det primära undersökningsområdet. För vad är det egentligen som krävs av en familj där mannen är konstnär under modernismens era?